

O'QUVCHILARDA KREATIV FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH METODLARI

ISKANDAROVA NILUFAT RAMON QIZI

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'quvchilarda kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning metodlari va pedagogik asoslari yoritilgan. Kreativ fikrlashning ahamiyati, shakllanishi va rivojlantirishga xizmat qiluvchi usullar tahlil qilinadi. Shu bilan birga, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini oshirish uchun samarali pedagogik texnologiyalar va mashqlar misollari keltiriladi.*

Kalit so'zlar:

Kirish qism: Bugungi zamon ta'limida o'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish muhim vazifa sifatida qaraladi. Kreativ fikrlash – bu o'quvchining yangi, original, innovatsion g'oyalar yaratish, mavjud muammolarni noodatiy yondashuvlar orqali hal qilish qobiliyatidir. Zamonaviy jamiyatda bilim va ko'nikmalar yetarli bo'lmaydi, chunki har bir inson yangi fikrlar yaratish va innovatsiyalarni amalga oshirishga tayyor bo'lishi zarur. Shu sababli, pedagoglar ta'lim jarayonida ijodiy fikrlashni shakllantirishga alohida e'tibor qaratadilar.

Kreativ fikrlash qobiliyatining ahamiyati. Kreativ fikrlash qobiliyati zamonaviy ta'lim va jamiyat taraqqiyotida muhim o'rin tutadi. Kreativ fikrlash deganda shaxsning muammolarga noodatiy yondashishi, yangi va original g'oyalarni yaratishi, mavjud bilimlarni yangicha talqin etishi tushuniladi. Bugungi tezkor rivojlanayotgan axborot va texnologiyalar davrida insondan faqat tayyor bilimlarni bilish emas, balki ularni mustaqil ravishda qayta ishlash, yangilik yaratish qobiliyati talab etiladi.

Kreativ fikrlash qobiliyatining eng muhim jihatlaridan biri – muammolarni samarali hal qilish imkoniyatidir. Kreativ fikrlovchi shaxs muammolarga faqat bitta yo'l bilan emas, balki bir nechta variant orqali yondashadi. Bu esa murakkab vaziyatlarda eng maqbul va samarali yechimlarni topishga yordam beradi.

Ayniqsa, ta'lim jarayonida o'quvchilarning kreativ fikrlashi ularning bilimlarni chuqur o'zlashtirishiga va amaliyotda qo'llashiga xizmat qiladi. Shuningdek, kreativ fikrlash shaxsning mustaqilligini oshiradi. O'quvchi tayyor andozalarga bog'lanib qolmasdan, o'z fikrini erkin ifodalashga, qaror qabul qilishda tashabbuskor bo'lishga o'rganadi. Bu esa uning kelajakdagi kasbiy faoliyatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki har qanday sohada muvaffaqiyat qozonish uchun ijodiy yondashuv zarur.

Kreativ fikrlash qobiliyati shaxsning ijtimoiy va kommunikativ rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kreativ shaxs o'z fikrlarini aniq va ravon ifodalay oladi, boshqalarning qarashlarini hurmat qiladi hamda jamoa bilan ishlashda faol bo'ladi. Bunday inson jamiyatda tez moslashadi va o'z o'rnini topa oladi.

Bundan tashqari, kreativ fikrlash o'quvchilarda o'qishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi. Ijodiy mashg'ulotlar, muammoli vaziyatlar va noodatiy topshiriqlar o'quvchini faol fikrlashga undaydi, dars jarayonini zerikarli emas, balki qiziqarli qiladi. Natijada o'quvchilarning bilimga bo'lgan motivatsiyasi oshadi.

Xulosa qilib aytganda, kreativ fikrlash qobiliyati shaxsning har tomonlama rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. U nafaqat o'quvchining ta'limdagi muvaffaqiyatini ta'minlaydi, balki uning kelajakdagi hayoti va kasbiy faoliyatida ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli ta'lim tizimida kreativ fikrlashni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilishi zarur.

Muammo asosidagi o'qitish (Problem-Based Learning). Muammo asosidagi o'qitish – bu o'quvchilarga tayyor bilim berishdan ko'ra, ularni muammo orqali o'qitishga asoslangan metoddir. Bu usulda o'quvchilar muammoli vaziyatlar asosida fikrlaydi, izlanadi va mustaqil yechim topadi.

Bu metodning asosiy maqsadi – o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirishdir. O'quvchi bilimni tayyor holatda emas, balki izlanish orqali egallaydi.

Muammo asosidagi o'qitish kreativ va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi hamda bilimlarni real hayotda qo'llashga o'rgatadi.

Brainstorming (Fikr yog'ini). Brainstorming – bu guruhda tezkor va erkin fikrlar ishlab chiqish metodidir. Ushbu usulda o'quvchilar biror muammo yoki savol bo'yicha hech qanday cheklovsiz o'z g'oyalarini bildiradilar.

Brainstormingning asosiy maqsadi – qisqa vaqt ichida ko'plab g'oyalar to'plash va o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishdir. Bu jarayonda tanqid qilinmaydi, barcha fikrlar qabul qilinadi.

Ushbu metod o'quvchilarda faollik, mustaqil fikrlash va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Mind Mapping (Aqliy xarita). Mind mapping yoki aqliy xarita – bu fikrlarni vizual shaklda tartibga solish va tizimlashtirishga xizmat qiluvchi metoddir. Ushbu usulda asosiy mavzu markazga yoziladi va undan tarmoqlar shaklida g'oyalar, tushunchalar hamda bog'liq fikrlar chiqariladi.

Aqliy xarita o'quvchilarga murakkab mavzularni oson tushunish, eslab qolish va tahlil qilishga yordam beradi. Bu metod orqali o'quvchilar ma'lumotlarni ketma-ket emas, balki bog'lanishlar orqali qabul qiladi, bu esa kreativ fikrlashni rivojlantiradi.

Mind mapping o'quvchilarda mustaqil fikrlash, rejalashtirish va yangi g'oyalar yaratish qobiliyatini oshiradi. Ayniqsa, referat, loyiha, insho yozishda va darsga tayyorlanishda juda samarali hisoblanadi.

Eksperiment va loyiha ishlari. Eksperiment va loyiha ishlari o'quvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantiruvchi samarali metodlardan biridir. Bu usulda o'quvchilar bilimlarni faqat nazariy o'rganmay, balki amaliy faoliyat orqali egallaydi.

Eksperiment metodida o'quvchilar tajribalar o'tkazib, kuzatadi, tahlil qiladi va xulosa chiqaradi. Bu jarayon ularda ilmiy fikrlash, izlanish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Loyiha ishlari esa o'quvchilarning muayyan mavzu bo'yicha mustaqil yoki guruhda ishlashini nazarda tutadi. O'quvchilar ma'lumot to'playdi, uni qayta ishlaydi va yakuniy mahsulot (taqdimot, maket, referat va boshqalar) yaratadi. Ushbu metodlar o'quvchilarda ijodkorlik, mas'uliyat va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Savol-javob va diskussiya. Savol-javob va diskussiya metodi o'quvchilarning fikrlash faolligini oshiruvchi muhim ta'lim usullaridan biridir. Bu metodda o'quvchilar berilgan savollarga javob izlaydi, o'z fikrlarini erkin ifodalaydi va boshqalar bilan muhokama qiladi.

Savol-javob jarayoni o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Diskussiya esa o'quvchilarga turli nuqtai nazarlarni solishtirish, o'z fikrini asoslab berish va boshqalarning qarashlarini hurmat qilishni o'rgatadi.

Ushbu metod kreativ fikrlashni rivojlantiradi, chunki o'quvchilar muammoga turli tomondan yondashishni va noodatiy fikrlarni ilgari surishni o'rganadi.

Xulosa. Kreativ fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta'limning asosiy vazifalaridan biridir. Ushbu qobiliyat o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammolarni noodatiy yondashuv bilan hal qilish va innovatsion g'oyalarni yaratish imkonini beradi. Pedagoglar turli metodlar – muammo asosida o'qitish, brainstorming, dramatizatsiya, aqliy xarita, loyiha ishlari va diskussiya orqali o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantiradi va mustahkamlaydi. Shu bilan birga, kreativ fikrlashni rivojlantirish nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarning shaxs sifatida kamol topishiga ham xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Satbayeva, M. T. Boshlang'ich sinf o'quvchilarni darslarda kreativ fikrlashga o'rgatish metodlari. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 38(2), 2025. Bu manbada kreativ fikrlashning ahamiyati va uni rivojlantirish usullari haqidagi ilmiy asoslar yoritilgan.

2. Qo'ziyeva, M. A. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni shakllantirish. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi jurnal, 2025. Maqolada kreativ fikrlashning pedagogik va psixologik jabhasi hamda usullar tahlil qilingan.
3. Murodova, Q. Boshlang'ich ta'limda kreativ fikrlashni rivojlantirish. Modern Problems in Education and Their Scientific Solutions, 1(2), 2024. Unda kreativlik tushunchasi, metodlar va pedagogik qo'llanmalar keltirilgan.
4. Fatmawati, F. The Analysis of Students' Creative Thinking Ability Using Mind Map in Biotechnology Course. Jurnal Pendidikan IPA Indonesia. Tadqiqotda aqliy xarita metodining kreativ fikrlashni mustahkamlashga ijobiy ta'siri ko'rsatib o'tilgan.
5. (Xalqaro) Students' Creative Thinking Skills in the Implementation of Problem Based Learning integrated Brainstorming Method. Science Education Journal. Tadqiqot natijalari muammo asosida o'qitish va brainstorming metodlari kreativ fikrlashni rivojlantirishda samarali ekanligini tasdiqlaydi.